

Мр Душан Вишњић, пуковник, мр Јан Марчек, потпуковник, и
мр Митар Ковач, мајор*

Постоје различита мишљења у научним и стручним круговима у Војсци о системској природи војнонаучних знања и критеријума њихове класификације, као и о месту војних наука и војнонаучних дисциплина у наукама и научним областима у друштву. Приликом тих разматрања веома често се постављају питања у вези с научном утемељеношћу полемистике, њеном системношћу и местом у систему војних наука, као и односом према другим наукама и научним областима у друштву.

У раду је учињен покушај да се дефинише појам система војних наука, утврди критеријум за класификацију војних наука и војнонаучних дисциплина, њихов међусобни однос и однос према наукама у друштву. У вези с тим, систем војних наука чини инструментално-рационални и функционални научни систем међусобно повезаних наука и научних дисциплина које имају само заједничко подручје истраживања (специфичне проблеме војне делатности), а у свему другом више се ослањају на своје матичне науке него на остале војне науке и војнонаучне дисциплине. Полазећи с тог становишта, класификација система војних наука се може обавити према јединственом критеријуму припадности матичних наука одређеним научним областима у друштву. Према том критеријуму, војне науке и научне дисциплине могу да се сврстају у следеће војнонаучне области: војнодруштвене и хуманитарне, војнотехничке, војноприродно-математичке и војномедицинске. Тиме се посредно одређује њихово место у наукама у друштву.

Увод

Од краја седамдесетих година па све до данас, у научној, па и у стручној јавности у Војсци често се поставља питање научног утемељења система војних наука, као и критеријума њихове класификације. Наглашеније него у наукама и научним дисциплинама у друштву, у Војсци су супротстављена мишљења и ставови о томе да ли војна наука постоји као системна наука, затим који је објекат и предмет војне науке и да ли се под војном науком подразумева само ратна вештина (полемистика) и њене дисциплине, или полемистика и скуп војнодруштвених, војнотехничких и војномедицинских наука и дисциплина.

* Институт за ратну вештину – Београд.

Први пут су детаљније разматрана та питања у периоду од 1968. до 1970. године, а резултати тог разматрања презентовани су на Симпозијуму о војној науци 1970. године. На том симпозијуму је углавном прихваћено одређење војне науке (систем војних наука) које је у уводном реферату навео генерал Стево Илић. Према том одређењу, систем војних наука чине све науке, научне дисциплине и научне теорије које изучавају специфичне проблеме припремања и вођења рата. Сходно томе, систем војних наука чине: опште војне науке (стратегија, оператика, тактика, војна историја итд.), војнотехничке научне дисциплине, војноекономске, војнодруштвене, војномедицинске и биолошке научне дисциплине.¹ У тако конципираном систему војних наука, који је још увек у службеној употреби у нашој војсци, војна наука има у нас уже и шире значење. Под војном науком у ужем смислу подразумевају се тзв. опште („чисте“) војне науке, као што су стратегија, оператика и тактика, а под војном науком у ширем смислу, осим опште војне науке, све војне науке које изучавају рат без обзира на то којој матичној науци припадају.²

Након одржавања Симпозијума, поједини аутори су фрагментарно разматрали тај проблем, при чему је највише расправа вођено о критеријумима класификације војне науке (систем војних наука), односу научног и стручног у полемистици, као и о њеној системности. Разлике које су испољене на Симпозијуму у вези с тим питањима још постоје међу научним радницима, и то, чини се, у још израженијој форми. Међутим, недоумице и неслагања око поимања „система војних наука“, као и око критеријума његове класификације, имају веома негативне практичне импликације на организовање и реализовање научне делатности у Војсци Југославије. Пре свега, то се односи на недостатак јасних циљева и стратегије научног рада, неодговарајуће организовање појединих установа које се баве научноистраживачким радом, неодговарајућу кадровску политику (профил, школовање, вредновање рада истраживача итд.) и недовољно повезивање науке у Војсци с науком у друштву. На наведена питања треба одговорити, пре свега, дефинисањем војне науке, односно система војних наука, и успостављањем ваљаног критеријума за његову класификацију.³

Пристап одређењу система војних наука

Систем се најопштије може дефинисати као „скуп (композиција) елемената (делова), чији међусобни односи почивају на одређеним

¹ *Војна наука*, ВИЗ, Београд, 1971, стр. 8.

² Стево Илић, *Класификација наше војне науке*, у: *Војна наука*, ВИЗ, Београд, 1971, стр. 190.

³ У овом саопштењу су дати одговори на нека од тих питања, али оно нема карактер уводног реферата нити нуди готова решења. Због тога се од учесника симпозијума очекује да ће кроз своја саопштења и аргументоване дискусије указати на могуће правце решавања тих проблема и тиме омогућити компетентним стручњацима у тој области да на целовит начин приступе нормативном уређењу војнонаучне делатности у Војсци Југославије, јер у процесу преображаја друштва и прилагођавања Војске новим друштвеним условима војне науке и војнонаучне дисциплине добијају посебну улогу и значај.

законима и принципима“.⁴ Према С. Куколечи, системи се класификују на основу различитих критеријума, па се, сходно томе, разликују: 1) природни, технички и организациони; 2) прости и сложени; 3) статички и динамички; 4) детерминисани и недетерминисани; 5) отворени и затворени системи итд.⁵ Међутим, за овај рад су посебно значајни организациони системи, а нарочито њихова подврста – инструментални системи.

Основна карактеристика организационих система јесте то да су створени свесном људском активношћу која је стално усмеравана ка одређеном циљу. Зависно од врсте тог циља, постоје: морални, инструментални и материјални организациони системи. У *инструменталне организационе системе* спадају сви системи који треба да послуже као инструмент било којој људској индивидуалној или друштвеној активности, с изузетком инструмената који чине техничке системе. Ти инструментални системи су настали као резултат човековог филозофског, уметничког, научног и стручног рада, што значи да их чине сва филозофска, научна, стручна и уметничка дела.⁶

Међу инструменталне организационе системе спадају и научни системи које је човек створио првенствено својим интелектуалним радом и који имају одређени утицај на кориснике тих система. На основу расположивих сазнања из доступне литературе о проблему настанка и развоја научних система, могу се издвојити два схватања: научни систем у ужем смислу и научни систем у ширем смислу речи.

Научни систем у ужем смислу повезује науке и научне дисциплине у оквиру *јединственог предмета* матичне науке, као што су, на пример, социологија, психологија, педагогија, политичке, економске науке итд. У оквиру тих наука настало је више наука и научних дисциплина.⁷ Тако дефинисан научни систем подразумева непрекидну диференцијацију предмета истраживања матичне науке на посебне предмете истраживања, а тиме и настанак нових наука и научних дисциплина. У вези с тим, Г. Зајечарановић сматра да се наука „... током историјског развоја сазнања рашчлањује на подручја, на поједине научне гране, на поједине научне дисциплине у оквиру тих грана итд.“⁸ Такав начин настанка и развоја научних система је традиционалан и више присутан у научној и широј јавности, па се често тај појам доводи у везу са системношћу неке науке. С обзиром на то, ту врсту научних система условно можемо

⁴ Стево Куколеча, *Основи теорије организационих система*, ПФВ, Београд, 1980, стр. 1.

⁵ Исто, стр. 4-15.

⁶ Исто, стр. 26.

⁷ Тако су, на пример, у оквиру социологије као матичне науке настале следеће научне дисциплине: општа социологија, економска социологија, политичка социологија, социологија организације, индустријска социологија, социологија образовања, људска екологија, социологија насеља, социологија културе, социологија породице, социологија рада, социологија права и криминалистика, методе социолошких истраживања, и друге.

⁸ Глигорије Зајечарановић, *Основи методологије науке*, „Научна књига“, Београд, 1987, стр. 220.

назвати научним системима у оквиру матичне науке – *матични научни системи* (научни систем социологије, психологије, педагогије, историје итд.).

Научни систем у ширем смислу уже или шире повезује науке и научне дисциплине са *различитим предметом истраживања*. Сходно томе, М. Роуз наглашава да се научне теорије и науке повезују не само према „сродности појава“ већ и према њиховим „односима“. Тако су, на пример, физичке појаве у одређеним релацијама са хемијским, те с биолошким, оне с психичким а психичке са друштвеним појавама.⁹ То повезивање наука и научних дисциплина, према М. Печујлићу и В. Милићу, започиње у појединачним дисциплинама, где се здружују теорије према јединственој предметној основи, па се процес повезивања и даље наставља. При томе, знања теже да се интегришу и изван дисциплинарних области формирањем јединствених научних система, које називамо *мултидисциплинарни научни системи* (биохемија, биофизика, физичка хемија, геофизика, геохемија, хемијска технологија, текстилна технологија, техничка електрохемија, технолошка микробиологија, медицинска биохемија итд.).¹⁰

Осим на основу сродности појава које истражују, мултидисциплинарни научни системи могу настати и због потребе за решавањем комплексних проблема, интердисциплинарног карактера, у одређеној области живота и рада (одбрана, индустрија, пољопривреда итд.). Тако су, на пример, поједине земље за потребе решавања проблема из домена одбране развиле више наука и научних дисциплина које су формално везане у један организациони систем (бивши СССР, претходна СФРЈ итд.).

На основу наведених методолошких приступа о условима настанка и развоја научних система може се закључити да је, у суштини, реч о два упоредна процеса – диференцијацији и интеграцији наука и научних дисциплина у оквиру одређеног научног система, при чему је процес диференцијације карактеристичан за матичне, а интеграције за интердисциплинарне научне системе.

Један од основних проблема у овом раду своди се на питање *да ли је војна наука системна наука, а ако јесте, којој врсти научних система припада*. Међутим, пре одговора на то питање треба утврдити дистинкцију између објекта и предмета истраживања војних наука, јер је то неопходан услов за експликацију ставова у вези с одређењем система војних наука и његовом класификацијом.

У војној науци (систем војних наука) објект и предмет истраживања се често поистовећују. Тако, на пример, С. Илић сматра да је предмет истраживања војне науке (у ширем смислу) рат,¹¹ М. Вучинић – рат, оружана борба, оружане снаге,¹² Ж. Фукс – скуп материјалних и

⁹ А. М. Rose, *Theory and Method in Social Sciences*, Minneapolis, 1954, према Мирослав Печујлић и Војин Милић, *Методологија друштвених наука*, „Службени лист СФРЈ“, 1991, стр. 116.

¹⁰ Исто, стр. 116.

¹¹ Стево Илић, исто, стр. 190.

¹² Михајло Вучинић, *О систему војне науке, у Војна наука*, ВИЗ, Београд, 1971, стр. 230.

духовних појава оружане борбе,¹³ група аутора *Методологије ратне вештине* уводи појам предметних области као што су рат и оружана борба итд.¹⁴

Под *објектом* се у науци подразумева целокупна стварност, односно скуп појава, а ако је реч о друштвеној науци – скуп друштвених догађаја.¹⁵ При томе се сам објекат може исказати, према Г. Осипову, као део неке целине, или као посебна целина састављена од сопствених делова.¹⁶ Предмет се у односу на тако схваћен објекат испољава као она страна објекта која је подложна истраживању, односно, како то наглашава М. Марковић – стварни предмет испитивања једне науке јесте одређени скуп проблема, а карактер тог скупа је одређен подручјем реалних објеката и процеса о којем треба да стекнемо објективна знања.¹⁷ Према томе, свака наука треба да нам пружи знање о појавама из неког подручја стварности које називамо објектом, док њен предмет, по мишљењу М. Марковића, чини „комплекс нових, актуелних, међусобно сродних проблема који настају у процесу практичне интеракције човека и објективног света“.¹⁸

На основу одређења објекта и предмета истраживања може се закључити да рат и оружана борба, као специфична подручја стварности, не могу бити предмети истраживања војне науке (војних наука), нити њен објекат. Када је реч о рату, као једном подручју стварности, тај се објекат истраживања везује за пољемологију, као науку, а оружана борба је објекат истраживања полемистике. Сходно претходном одређењу предмета, предмет полемистике могу бити, прво, комплекси теоријских проблема, а затим и проблеми које је човек принуђен да решава у припремама за учешће у оружаној борби и у време њеног постојања као друштвене појаве.¹⁹

Поставља се питање, на основу наведеног, шта је стварни објекат и предмет истраживања војне науке (војних наука). Лакше проналажење одговора на то питање омогућавају још нека одређења предмета истраживања које је навео академик Михаило Марковић: да више наука може проучавати појаве из истог подручја са разних страна и на разне начине.²⁰ Сходно томе, војне науке и војнонаучне дисциплине истражују специфичне проблеме из подручја стварности које називамо *војном делатношћу*. Ти специфични проблеми војне делатности чине, у суштини, предмете истраживања војних наука и војнонаучних дисциплина, а војна делатност – скуп појава и процеса који се могу назвати

¹³ Жељко Фукс, *О систему војних наука*, исто, стр. 232.

¹⁴ Група аутора, *Методологија ратне вештине*, ЦВШ ВЈ, Београд, 1996, стр. 23.

¹⁵ Мирослав Печулић, Војин Милић, *Методологија друштвених наука*, „Службени лист СФРЈ“, Београд, 1991, стр. 178.

¹⁶ Исто, стр. 178.

¹⁷ Михаило Марковић, *Филозофски основи науке*, САНУ, Београд, 1981, стр. 23.

¹⁸ Исто, стр. 24.

¹⁹ Душан Вишњић, *Покушај идентификације концепције ратне вештине и њених филозофских претпоставки*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 24, 1992, стр. 27.

²⁰ Михаило Марковић, исто, стр. 23.

њиховим подручјем истраживања. Уочљиво је да у томе одређењу не постоји заједнички објекат војних наука и војнонаучних дисциплина, већ само заједничко подручје истраживања као скуп специфичних проблема који чине њихове предмете истраживања. Дакле, војне науке и војнонаучне дисциплине нису настале, нити су развијане из јединственог објекта науке, него чине функционално повезане науке и научне дисциплине за истраживање специфичних проблема у домену војне делатности.

Тек на основу тако дефинисаних предмета и објекта војне науке (систем војних наука) долази се до одговора на питање да ли је војна наука системна наука. Б. Шешић под системношћу неке науке подразумева систем посебних наука о неком комплексном предмету чији су разни аспекти, или врсте појава, предмет истраживања разних наука. Полазећи с тог становишта, он сматра да војна наука мора бити системна јер у њу улази више наука, било као самосталне, основне и помоћне, било као војним циљевима прилагођене, специјализоване науке.²¹ Међутим, поставља се питање да ли је предмет истраживања нужан и довољан услов да би се о некој науци могло говорити као о системној науци. Осим тога, конституенси наука и научних дисциплина који улазе у систем војних наука нису заједнички, па се ни због тога не може говорити о научном систему војних наука у ужем смислу. С тог становишта, може се говорити о систему војних наука као о организационом, инструментално-рационалном, функционално-отвореном и интердисциплинарном научном систему: *организационом* јер је усмерен ка одређеном циљу; *инструменталном* јер служи као инструмент у домену војне делатности као специфичне врсте друштвене активности, али је истовремено и *рационалан*, јер узима у обзир аксиолошке претпоставке; *функционалном и отвореном* јер је условљен постојањем свесног управљачког подсистема који регулише функционисање система, и *интердисциплинарним* јер интегрише више војнонаучних дисциплина које се баве изучавањем специфичних проблема војне делатности. Сходно томе, синтагма *војна наука* може се користити искључиво за означавање подручја примене научне делатности, а не као израз за означавање система војних наука, који се оправданије означава као *систем војних наука*.

Таквом одређењу система војних наука (као мултидисциплинарног научног система) може се приговорити са становишта традиционалног схватања војне науке као претежно друштвене науке. Међутим, систем војних наука садржи науке и научне дисциплине из скоро свих научних области у друштву, па је неоправдано фаворизовање поједине науке или научне области која је у њему заступљена, јер је управо потреба за интердисциплинарним истраживањем специфичних проблема војне делатности проузроковала њихово сврставање и у систем војних наука.

Иако је више доктринарно него научно питање да ли ће се проблеми војне делатности изучавати у оквиру матичних наука или у систему

²¹ *Војна наука, исто*, стр. 82 и 84.

војних наука, ипак, због уважавања, пре свега, *критеријума прагматичности и ефикасности*, постоји потреба да се на садашњем нивоу развијености тих војнонаучних дисциплина они изучавају у оквиру система војних наука.²² При томе, као полазна основа (критеријум) за сврставање наука и научних дисциплина у систем војних наука могао би да буде управо њихов предмет, тј. скуп (скупови) проблема који није у средишту интересовања матичне науке (социологија, право, андрагогија, психологија, економика, машинство, електротехника, медицина итд.), јер се интеграцијом научних дисциплина које би изучавале специфичне проблеме војне делатности постиже виши степен функционалне ефикасности у теоријском и практичном смислу.

Критеријуми класификације система војних наука

Појам *класификације* се различито дефинише у логици и методологији, па чак и између појединих логичара постоје разлике у вези са дефинисањем тог појма. Међутим, са становишта овог рада најзначајније је, ипак, одређење деобе и класификације коју су дали М. Коен и Е. Нејгел. Наиме, ти аутори сматрају да је деоба разбијање рода у врсте, а класификација је груписање појединачних елемената у класе, а тих класа у шире класе.²³ Слично томе, Г. Петровић сматра да се деобом или дивизијама иде од најопштијих појмова према све посебнијим, док се при класификацији иде од индивидуалних предмета и појмова према све општијим појмовима, под које се ти индивидуални појмови могу подвести.²⁴

У литератури се јављају две основне врсте класификација: природна и вештачка класификација.²⁵ Међутим, према мишљењу М. Коена и Е. Нејгела, скоро све класификације се могу назвати вештачким с обзиром на то да ми одабирамо својства на основу којих се обавља класификовање. Та својства имају мању или већу логичку вредност, па се класификације разликују према својој логичкој или научној применљивости. Сходно томе, различите науке могу да се класификују на различите начине, зависно од крајњег циља таквог класификовања.²⁶

Приликом класификовања могу се применити одређена правила, својствена за логичку деобу појма. У литератури постоји више правила

²² У прилог том мишљењу је и схватање С. Илића, који сматра да је најважније да се проблеми војске, оружане борбе и рата изучавају уз примену науке, а да је релативно питање како ће се друштво и војска у том погледу организовати, јер то, између осталог, зависи од решења сваке земље (исто, стр. 192).

²³ Морис Коен, Ернест Нејгел, *Увод у логику и научни метод*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1982, стр. 259.

²⁴ Гајо Петровић, *Логика*, „Школска књига“, Загреб, 1982, стр. 145.

²⁵ Природна класификација је заснована на нужним, а вештачка на случајним (спољашњим) ознакама. Задатак природне класификације је одређивање правог места једног појма у систему логичких појмова једне одређене групе, док се вештачком класификацијом омогућава проналажење места једног појма у множини сличних појмова (Бранислав Петронијевић, *Основи логике*, „Белетра“, Београд, 1990, стр. 142).

²⁶ Морис Коен, Ернест Нејгел, исто, стр. 242 и 243.

класификовања од којих, према мишљењу М. Коена и Е. Нејгела, нема много помоћи у пракси, јер више изражавају један идеал него што излажу метод.²⁷ Међутим, приликом класификовања војних наука, ипак, треба узети у обзир три основна правила класификовања: 1) класификација се мора одвијати према јединственом принципу; 2) класификација мора да буде потпуна и 3) чланови деобе морају да буду јасно и прецизно разграничени, при чему врсте које чине род морају да искључују једна другу.

У доступној литератури постоји више критеријума помоћу којих су класификоване војне науке. При томе, најчешће примењивани критеријум класификације јесте *предмет истраживања* (предмет науке се изједначаје с њеним објектом). Тај критеријум су користили С. Илић, А. Стојковић, М. Станишић, М. Вучинић, М. Пекорари и други. Ради научног утемељења класификационе основе система војних наука, Р. Шуљагић је у једном новијем истраживању увео вишезначни критеријум класификације, којим се прво прелиминарно утврђује иницијативно изходште система војних наука, а затим његово место и везе с осталим конкретним наукама и системима наука – *критеријум водеће науке у научној систему*.

С обзиром на то да постојећи критеријуми изазивају недоумице због сложености и неодређености, па чак и отворена неслагања међу ауторима, постоји потреба да се, уз уважавање позитивних страна тих критеријума, теоријске основе класификације (а нарочито класификације наука) и најновије класификације наука у друштву, приступи одређењу критеријума класификације којим би се отклонили недостаци постојећих критеријума и успоставила веза с наукама и научним областима у друштву. Сходно томе, као критеријум класификације војних наука и војнонаучних дисциплина може се узети *критеријум припадности матичних наука одређеној научној области у друштву*. Према том критеријуму, војне науке и научне дисциплине, као првенствено примењене науке, могу да се сврстају у одговарајуће војнонаучне области, што је приказано на шеми 1.²⁸

Полазећи од наведеног критеријума класификације, полемистика има своју матичност у полемологији као науци о рату јер изучава специфичну врсту друштвеног сукоба. Осим објекта и предмета истраживања, њени остали конституенси развијали су се у најтешњој вези с осталим друштвеним наукама. Из тога је произишло општеприхваћено становиште да је полемистика превасходно друштвена наука. Међутим, постоје и другачија схватања о њеној матичности, па се, према неким од њих, везује за социологију. То намеће потребу да се утврде филозоф-

²⁷ Исто, стр. 259.

²⁸ Приликом класификовања војних наука и војнонаучних дисциплина узета је у обзир најновија класификација научних области и технологије у нашој земљи. Према тој класификацији, прва два класификациона нивоа научних области чине: 1) природно-математичке и техничко-технолошке науке (природно-математичке, техничко-технолошке, пољопривредне, медицинске и мултидисциплинарне науке) и 2) хуманистичке и друштвене науке (хуманитарне науке и друштвене науке), „Службени лист СРЈ“, бр. 61/1993, стр. 1229 и 1230.

Класификација система војних наука

ске основе те науке, првенствено са становишта њених аксиолошких претпоставки.

У вези с дефинисањем појма и садржаја логистике постоје различита тумачења како у научним, тако и у стручним круговима. Са становишта овог рада логистика се може сврстати у област војнотехничких и технолошких наука, с обзиром на то да обухвата све аспекте материјал-

ног и здравственог обезбеђења јединица у миру и рату („интегрално обезбеђење“). Због сложености тог проблема постоји потреба за његовим свестранијим истраживањем како би се унапредио научноистраживачки рад у тој области и његова апликативност, као и однос те науке према другим наукама и научним дисциплинама у систему војних наука и систему наука уопште.

Полазећи од сазнања о улози морала у рату и оружаном борби, као и од становишта да постоје оправдани разлози за што потпуније истраживање појединих садржаја моралног чиниоца,²⁹ неопходно је заснивање посебне научне дисциплине, која би изучавала све аспекте морала Војске. То би била „војна етика“, чија је матичност у „етици“ као хуманитарној науци.

Место војнонаучних дисциплина у систему војних наука и у наукама у друштву

Војнонаучне дисциплине су се у протеклом периоду развијале променљивим темпом, при чему су се неке од њих конституисале и већ стекле веома значајно место како у оквиру научног система матичне науке, тако и у оквиру система војних наука. Иако предмет овог рада није разматрање достигнутог степена изграђености појединих војнонаучних дисциплина, ипак се може констатовати да су се неке од њих развиле толико да се о њима може говорити као о посебним научним системима (И. Мрмак, М. Даљевић итд.). Но, и поред тога, у научним круговима у Војсци и даље се води расправа о томе да ли поједине војнонаучне дисциплине припадају систему војних наука или матичним наукама. У вези с тим, на основу доступне литературе могу се идентификовати три схватања о месту војнонаучних дисциплина у систему војних наука:

– *прво схватање* полази од становишта да се све науке, односно научне дисциплине, које изучавају специфичне проблеме припреме и вођења рата могу обухватити у један јединствени систем војних наука (С. Илић, А. Стојковић, М. Вучинић и други);

– *други аутори* сматрају да нема разлога за стварање свеобухватног система војних наука, јер свака друштвена и природна наука може и треба да има за предмет свог истраживања рат и оружану борбу, чиме се негира место војнонаучних дисциплина у систему војних наука (Н. Пејиновић, Ж. Фукс, М. Пекорари, М. Сакан и други);

– *треће схватање* се заснива на дуалној припадности војнонаучних дисциплина различитим научним системима – матичним наукама и систему војних наука (Р. Шуљагић, В. Антић, С. Јовановић, П. Лијешевић, З. Колар, И. Мрмак, М. Даљевић и други).

На основу анализе наведених схватања, као и полазних теоријских основа за утврђивање критеријума класификације система војних наука,

²⁹ Милорад Ђорђевић, *Морални фактор Војске Југославије*, „Војно дело“, бр. 1/1995, стр. 102.

сасвим оправдано се може прихватити дуални карактер војнонаучних дисциплина према њиховој припадности матичној науци (у оквиру матичног научног система) и систему војних наука (у оквиру функционалног научног система). У прилог тој тези је објашњење познатог андрагога Б. Самоловчева о начину конституисања војне андрагогије као научне дисциплине. Према њему, непосредно и примарно теоријско изходиште војне андрагогије је у општој андрагогији, јер у њој налази своје научне премисе. Међутим, научна организација војне андрагогије није, и не може да буде, модификовање и апликација основних теоријских сазнања андрагогије, већ, пре свега, научно проучавање и сазнавање свог предмета истраживања – војног васпитања и образовања. Значи, постојање посебних законитости у војноваспитној ситуацији је претпоставка, а њихово откривање и научно уопштавање – пут конституисања војне андрагогије као научне дисциплине.³⁰ Постојање посебних законитости при изучавању војне делатности јесте пут за конституисање и осталих војнонаучних дисциплина, а њихово место у систему војних наука зависи од изабраног критеријума класификације.

Ради научног утемељења система војних наука неопходно је истражити његово место и повезаност са другим наукама и научним областима у друштву. У вези с тим, у постојећој класификацији научних области у друштву није уважено постојање система војних наука, као и појединих наука и научних дисциплина које чине тај систем. Ипак, неке од војнонаучних дисциплина, захваљујући својим резултатима истраживања, нашле су место и у оквиру матичних научних система (војна психологија, војна андрагогија и друге).³¹

Закључак

Систем војних наука чини организациони, инструментално-рационалан и отворен функционални научни систем међусобно повезаних наука и научних дисциплина које имају само заједничко подручје истраживања (специфичне проблеме организовања и функционисања војне делатности), а у свему другом више се ослањају на своје матичне науке него на остале војне науке и научне дисциплине. Војне науке и војнонаучне дисциплине су, у основи, примењене науке, јер помоћу знања из матичних наука истражују специфичне проблеме војне делатности.

³⁰ Боривој Самоловчев, *Теоријске основе војног васпитања и образовања*, ВИЗ, Београд, 1976, стр. 10.

³¹ Д. Пајевић и сарадници сматрају да је војна психологија грана примењене психологије, заједно са индустријском, школском или педагошком и клиничком психологијом (Десимир Пајевић, Љубомир Касагић, Перо Шипка, *Основни војне психологије*, ЦВШ КоВ ЈНА, ВА КоВ, Београд, 1987, стр. 15). Концепција војне андрагогије као научне дисциплине у оквиру научног система андрагогије заступљена је код већине истакнутих андрагога у нас (Б. Самоловчев, Д. Савићевић итд.). Према мишљењу Д. Савићевића, војна андрагогија је у последњих неколико деценија учврстила своје место у научном систему андрагогије. Међутим, резултати војноандрагошких истраживања, на жалост, нису довољно познати изван армијских средина (Душан Савићевић, *Савремена схватања андрагогије*, Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета, Београд, 1991, стр. 204).

Класификација система војних наука се може обавити према јединственом критеријуму припадности матичних наука одређеним научним областима у друштву. Према том критеријуму, војне науке и научне дисциплине могу да се сврстају у војнодруштвене и хуманитарне, војнотехничке, војноприродно-математичке и војномедицинске војнонаучне области. Тиме се посредно одређује њихово место у наукама у друштву.

Зависно од стратегије научноистраживачког рада у земљи, односно стварања одређених организационих, кадровских и материјалних претпоставки, поједине војнонаучне дисциплине се могу развијати у оквиру својих матичних наука, тј. на факултетима, институтима и другим институцијама које развијају те науке и њихове научне дисциплине, чиме ће постепено престати потреба за постојањем тако конципираног система војних наука. С друге стране, постепено, с тенденцијом развоја и повезивања војних наука и војнонаучних дисциплина у оквиру система војних наука као функционалног инструменталног научног система, стварају се претпоставке за њихово прерастање у мултидисциплинарне научне системе. Темпо њиховог преображаја из једне у другу врсту научних система зависиће, између осталог, од претпоставки за развој научне делатности у војсци (друштвених, кадровских и финансијских претпоставки), мултидисциплинарног приступа истраживању проблема војне делатности, интензитета развоја и повезивања наука и научних дисциплина у систему војних наука, као и од нивоа изградње заједничких конституенаса војних наука.

Литература:

1. Милан Даљевић, *Статус и стање војне андрагогије у војној науци*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 32, 1994, стр. 14-41.
2. Милорад Ђорђевић, *Морални фактор Војске Југославије*, „Војно дело“, бр. 1, 1995, стр. 100-124.
3. *Филозофија науке* (приредио Н. Сесардић), „Нолит“, Београд, 1984.
4. Група аутора, *Методологија ратне вештине*, ЦВШ ВЈ, ГшШ, Београд, 1996.
5. Жежи Вјатр, *Социологија војске*, ВИНЦ, Београд, 1987.
6. Морис Коен, Ернест Нејгел, *Увод у логику и научни метод*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1982.
7. Здравко Колар, Војислав Стојковић, *Достигнућа и перспективе развоја војне андрагогије*, „Војно дело“, бр. 2, 1990.
8. Митар Ковач, *Ратна вештина – наука и вештина*, „Војно дело“, бр. 3, 1996, стр. 96-118.
9. Михаило Марковић, *Филозофски основи науке*, САНУ, Београд, 1981.
10. Михаило Марковић, *Критичка друштвена наука*, БИГЗ, Београд, 1994.
11. Јан Марчек, Митар Ковач, *Научна утемељеност система војних наука*, „Војно дело“, бр. 1, 1997, стр. 121-148.

12. Слободан Микић, *Прилог покушајима идентификације полемологије*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 34-35, 1986, стр. 122-136.
13. Ернест Нејгел, *Структура науке*, „Нолит“, Београд, 1974.
14. Десимир Пајевић, Љубомир Касагић, Перо Шипка, *Основи војне психологије*, ЦВШ КоВ ЈНА, ВА КоВ, Београд, 1987.
15. Мирослав Печујлић, *Методологија друштвених наука*, „Савремена администрација“, Београд, 1982.
16. Мирослав Печујлић, Војин Милић, *Методологија друштвених наука*, „Службени лист СФРЈ“, Београд, 1991.
17. Момчило Сакан, *Како унапредити научноистраживачки рад у области ратне вештине у високим војним школама*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 33, 1995.
18. Боривој Самоловчев, *Теоријске основе војног васпитања и образовања*, ВИЗ, Београд, 1976.
19. Душан Савићевић, *Савремена схватања андрагогије*, Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета, Београд, 1991.
20. Живорад Спасојевић, *Судбина полемологије – науке о миру и рату*, „Војно дело“, бр. 4-5, 1995, стр. 139-161.
21. Радосав Шуљагић, *Научна изграђеност теорије југословенске ратне вештине* (докторска дисертација), Универзитет Војске Југославије, Београд, 1993.
22. Душан Вишњић, *Покушај идентификације концепције ратне вештине и њених филозофских претпоставки*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 24, 1992, стр. 25-39.
23. *Војна наука*, ВИЗ, Београд, 1971.
24. *Војна настава у светлу научне теорије*, ВИЗ, Београд, 1969.
25. Глигорије Зајечарановић, *Основи методологије науке*, „Научна књига“, Београд, 1987.